

GEÇ OSMANLI DÖNEMİ GELENEKSEL KONYA EVLERİNİN SENTAKTİK ANALİZİ
SYNTACTIC ANALYSIS OF TRADITIONAL KONYA HOUSES BELONGED TO LATE
OTTOMAN PERIOD

Dr. Öğretim Üyesi Süheyla BÜYÜKŞAHİN SIRAMKAYA

Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya/Türkiye

Article Type : Review-Analysis Article / İnceleme-Analiz Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.905>

Reference : Büyüksahin Sarımkaya, S. (2018). "Geç Osmanlı Dönemi Geleneksel Konya Evlerinin Sentaktik Analizi", International Social Sciences Studies Journal, 4(23): 4520-4533.

ÖZ

Tarih boyunca insanoğlu temel ihtiyaçlarından olan barınma ihtiyacını önce mağaralarda, göçebe hayatta çadırlarda, yerleşik hayata geçildiğinde ise konutlarda karşılamışlardır. Coğrafya ve kültüre dayalı olarak farklılık gösteren konut tipolojileri tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimle her zaman mimari, sosyoloji, psikoloji ve daha birçok bilim dalının araştırma konusu olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde sofasız, dış sofalı, iç sofalı, orta sofalı plan tipi gibi farklı plan tipolojileri ile sınıflandırılan geleneksel Türk evinin bir parçası olarak geleneksel Konya evi de iç sofalı ve hayatlı evler olarak gruplandırılmaktadır. Mekânsal nitelik, ihtiyaçlar ve ilişkiler bağlamında sürekli bir değişimin içinde olan konut mimarisinde geleneksel konut tipolojilerinin incelenmesi, çözümlenmesi ve belgelenmesi literatüre sağlayacağı katkı açısından önem taşımaktadır. Mimaride mekânların birbiriyle olan ilişkilerini ve bir araya geliş şekillerini, mekânsal çözümlenmelerini inceleyen mekân morfolojisi üzerine yapılan çalışmalar konut özelinde giderek artmakta ve yeni tekniklerle kendisini geliştirmektedir. Morfolojik analiz yöntemlerinden olan Mekân Dizimi de, toplumlar arasındaki kültürel farklılıklara bağlı olarak ortaya çıkan yaşam şekillerinin mekân kurgusuna etkileri üzerinde tespitlerde bulunmak amacıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir. Konya'da geç Osmanlı dönemi geleneksel Konya evlerinin morfolojik analizini yapmayı amaçlayan bu çalışmada, çalışma kapsamında incelenecek evler üzerinde mekan dizim yöntemi ile mekânsal ilişkiler çözümlenecek, konut tipolojileri değerlendirilecektir. Ele aldığı örnekler açısından dönemsel bir tespit çalışması olması araştırmayı değerli kılmaktadır.

Anahtar kelimeler: geleneksel Türk evi, geleneksel konut tipolojileri, mekan dizimi, Konya

ABSTRACT

Along historical periods human being fulfilled his need of shelter, as one of basic needs, firstly in caves, later in tent along his nomad life and in houses when he adopted a settled life. House typologies, showing distinctness depending on geography and culture, always happened to be research subject to many disciplines such as architecture, sociology, psychology, etc. via the change they pass through historical process. Traditional Konya house – as a part of the traditional Turkish house classified with different plan typologies such as plan types without sofa, with outer sofa, with inner sofa, with middle sofa – is grouped as houses with inner sofa and houses with hayat. The review, analysis and documentation of traditional house typologies in house architecture which is in a perpetual change in the context of spatial quality, needs and relationships, is important because of its contribution to the literature. The studies in the area of space morphology investigating the relationship of spaces with each other, the forms in which they come together and their spatial analyses in architecture increase in number especially specific to houses and improve themselves with new techniques. Space Syntax analysis as one of morphological analysis methods is also a research method used with the aim of determining the effect of life styles – emerged based on the cultural differences between societies – on spatial organization. In this study, which aims to analyze traditional Konya houses belonged to late Ottoman period morphologically, the spatial relations will be analyzed on the houses handled in scope of the study by Space Syntax. It's being a periodical determination study from the point of the examples it analyzed makes the study worthwhile.

Keywords: traditional Turkish house, traditional house typologies, space syntax, Konya

1. GİRİŞ

Tarih öncesinden günümüze kadar insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biri olarak karşımıza çıkan barınma ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkan konut özelleştirilmiş bir yapı türüdür. Konutun biçimlenişi zamanla ihtiyaçların değişimine, coğrafi konumuna ve kültürel farklılıklara bağlı olarak değişim göstermekte, yüzyılların kültürel birikimi sonucunda oluşmuş olan geleneksel konutlar zamanın etkilerine dayanamayarak yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak geleneksel konutların yok olması kent kültürünün belleğinin silinmesi ve kent kimliğinin kaybolması anlamına gelecektir. Tarihsel süreç içerisinde mekân-insan ilişkisinin değişimine yönelik çıkarımlar yapabilmeleri ve bu bağlamda var olan kültürün gelecek kuşaklara aktarılması adına arşivlenmesi, korunması yanında yeni yapılaşmanın var olan kültürü göz ardı etmeden bu doku ile uyumlu şekilde biçimlenmesi kent kimliğinin korunması için büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede geleneksel Türk evinde kültürün getirdiği mekânsal kurgunun özü önem taşımakta ve günümüzde bilimsel araştırmalarda bu özün analizi için farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin içinde mekânın sosyal mantığının nicel olarak analiz edebilen ve mekânsal kurgunun sayısal kimliğini ortaya koyan “Mekân Dizimi” önemli bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı geç Osmanlı dönemi geleneksel Konya evlerini ele alarak, mekân dizim analizi yöntemi ile döneme ait geleneksel konutların sayısal kimliğinin ortaya çıkarılmasıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Geleneksel Türk Evi

Geleneksel Türk evi, geleneksel Türk ailesinin yaşam kültürü ve törelerine uygun şekil ve plân özellikleri gösteren, asırlarca Türk insanının gereksinimine cevap vermiş bir konut tipi olarak bilinmekte ve tanımlanmaktadır (Kuban, 1982; Arat, 2011). Türk Evi, Osmanlı Devletinin sınırları içinde Rumeli ve Anadolu topraklarında oluşmuş ve 500 sene kadar varlığını devam ettirmiş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipidir. Türk evi, bu süre içinde değişimler geçirmiş ve yayılıp kök saldıği iklim, coğrafya ve kültür bakımından birbirinden farklı ve uzak memleketlerde çeşitli tipolojiler meydana getirmiştir (Eldem, 1955). Eldem (1955)’e göre “Türk Evi” geleneksel konutlarına ait bu farklı plan tipolojilerinin kurgusal gelişimi, başlıca iki mekânın – sofa ve oda – birbiri ile olan ilişkilerine bağlı olmaktadır. Küçükerman (1991)’a göre geleneksel Türk Evi teorik olarak Türk göçebe boylarında yaygın kullanılan Yörük çadırı iç ve dış düzeninden türemiştir. Göçebelikten yerleşik düzene geçişte geleneksel yaşamın öğeleri olan ocak, ailenin toplanma yeri, özel alanlar gibi öğeler ilk olarak sofasız tek mekânlı konut türünün oluşumunu sağlamıştır. Odalar, yatma, yemek pişirme ve yeme, yıkanma ve çalışma fonksiyonlarına hizmet etmeye donanımlı mekânlardır (Ertürk, 1996). Bu nedenle oda “ev” olarak isimlendirilir (Yürekli, 2005). Odaların arasında ortak kullanım ve geçiş alanı olarak hizmet gören ara mekân, sofa olarak adlandırılan (Küçükerman, 1991) ve dolaşımın yanı sıra içinde sedirlerin de yer aldığı zaman zaman yaşama amaçlı olarak da kullanılan mekânlardır. Zaman içinde yerleşik düzendeki ihtiyaçların artması ile aile birey sayısı ve ailenin iş imkânlarına bağlı olarak konutların gelişimi devam etmiş sofa-oda ikili çekirdek planın birbirine kesen iki aksının kenarlarına eklenmesi ile daha karışık planlamalar oluşmuştur (Köse, 2005). Böylece, Anadolu’da yüzyıllar boyunca süregelen kültürel yayılma, kültürel adaptasyon ve kültürel etkileşim ile birlikte ortaya çıkan bir sonuç olarak, yöresel farklar gösterse de, günümüzde gözlemlediğimiz geleneksel Türk evi tipolojisi oluşmuştur (Ermiyagil ve Eren, 2014).

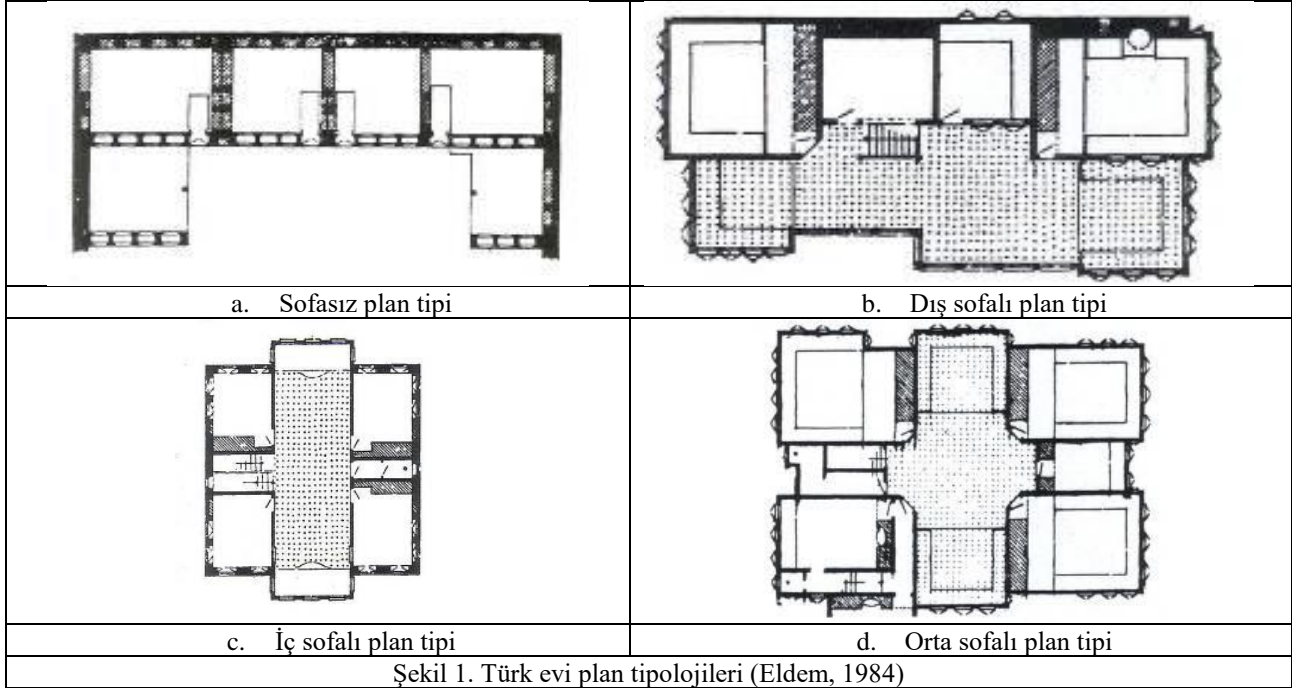
2.2. Geleneksel Türk Evi Plan Tipolojileri

Türk evi plan tipleri, farklı coğrafyalara göre göstermiş olduğu yerel malzeme ve iklim koşullarına uyma zorunluluğu ve yöresel geleneklerin benimsenmesinden ortaya çıkan farklılıklara rağmen, başta plan şemaları olmak üzere karakteristik birçok özellik ortaktır.

Türk evi plan tipolojileri *oda*, *sofa*, *merdiven* ve *geçitler* olarak adlandırılan plan öğelerinin birbirleri ile kurdukları farklı mekânsal ilişkiler üzerinden oluşmuşlardır. Eldem (1955)’e göre bu plan tipolojileri i. Sofasız plan tipi, ii. Dış sofalı plan tipi, iii. İç sofalı plan tipi ve iv. Orta sofalı olan tipi olmak üzere dört grupta toplanmaktadır.

Sofasız plan tipinde; odalar yan yana dizilerek plan seması oluşturmuş (Şekil 1.a), odaların önündeki bağlantı bir kaldırım, tretuar veya avlu ile sağlanmıştır (Kuşcu, 2006). Ev iki katlıysa üst kattaki odaları, önlerindeki bir balkon (gezemek) bağlamakta, oda sayısı fazla olduğunda aralarında bir de eyvan yer alabilmektedir (Bektaş, 2013). *Dış sofalı plan tipi* (Şekil 1.b), bir oda sırası ve önündeki sofadan oluşmakta (Kuşcu, 2006), sofanın şekline ve konumuna göre yan sofalı, L sofalı ve U sofalı plan tipleri olarak kendi içinde yeniden sınıflandırılmaktadır (Bektaş, 2013). “Karnıyarık” ya da olarak da adlandırılan *iç sofalı plan tipinde* (Şekil

1.c), sofanın iki yanı oda sıraları ile çevrilmiştir (Kuşcu, 2006). Sofanın tüm çevresine odaların sıralanması ile sofanın ortada kalmasıyla oluşan (Bektaş, 2013) *orta sofalı plan tipi* (Şekil 1.d), sofanın dış hava etkisinden korunması, planın toplu bir halde olması, odalar arası mesafenin azalması gibi sebeplerle daha çok büyük şehirlerde kullanılmıştır (Kuşcu, 2006).

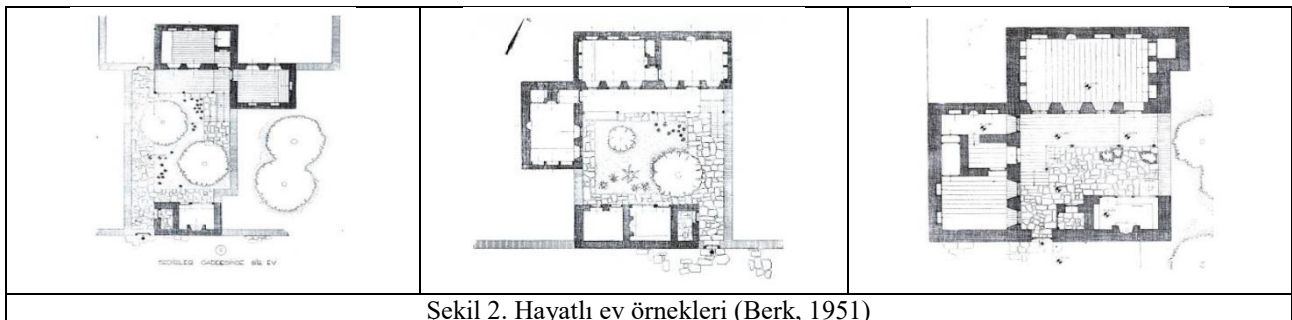
2.3. Geleneksel Konya Evi ve Plan Tipolojileri

Geleneksel Konya evi genelde *hayat* denilen zemini taş döşeli ön bahçe (avlu) ile birlikte planlanmıştır. Hayat evin yaşama kurgusunu tamamlayan açık mekân görevi üstlenmekte, evle ilgili işlerin bir kısmı hayattan geçmekte ve yaşam hayata taşmaktadır. İklimin de etkisi ile daha çok iç sofalı plan tipinde uygulanan Konya evinin ana mekânları, odalar, dolaşım mekânları ve servis hacimleridir. Dolaşım mekânları en sade plan tipinde, yöresel olarak *mabeyn* diye anılan duvarlarında dolapların yer aldığı küçük bir giriş mekânıdır. Avludan (hayattan) önce bu mekâna, buradan da odalara geçilmektedir. Mabeyn bir yaşama mekânından çok geçiş için kullanılmakta, evin giriş ve hol kısmını oluşturmakta, boyutları biraz büyüyünce sofaya dönüşmektedirler (Kuşcu, 2006).

Geleneksel Konya evi plan tipolojisi olarak hayatlı evler ve sofalı evler şeklinde sınıflandırılmaktadır (Yazıcı, 2010).

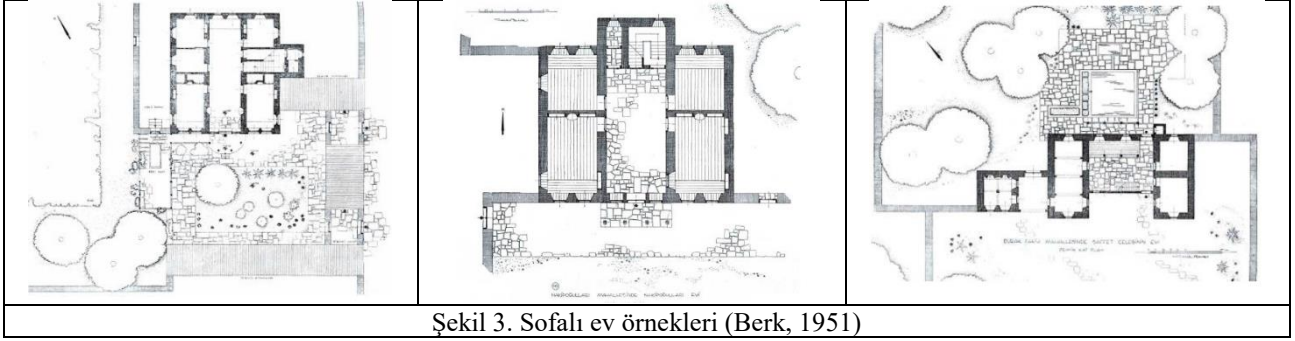
2.3.1. Hayatlı evler

Hayat denilen avlunun etrafında sıralanmış bir ya da iki odadan oluşan evlerdir (Berk, 1951). Sokaktan taşla kaplı ön bahçeye (hayat) geçilerek eve girilir (Şekil 2). Hayat bölümü, sokaktan yüksek duvarlarla ayrılmış yapısıyla, evin ön bahçesini oluşturması açısından, çeşitli ağaç, havuz öğeleriyle özellikle yaz aylarında açık havada dış mekânda zaman geçirmeye olanak sağlamıştır (Arat, 2018). Hayatlı evlerin ihtiyaca, arsa ve yol durumuna göre plan bazında çeşitlilik göstermesi zamanla değişmesine neden olmuştur. Bu açıdan değerlendirildiğinde hayatlı evler; tek katlı, iki katlı ve mabeynli tipler olmak üzere üçe ayrılmakta, bu tiplerden mabeynli evler hayatlı evlerin soğuğa karşı daha iyi önlem alındığı çözümler olarak hayatlı evlerden sofalı evlere geçiş şeklini oluşturmaktadırlar (Kuşcu, 2006).

2.3.2. Sofalı evler

Geniş aile ve zengin üst sınıfa hitap eden, genellikle büyük bağ veya bahçeler içinde inşa edilen sofalı evlerin hayatlı evden farkı bahçeden erişilen ve *sofa* adı verilen ana mekândan odalara geçilmesidir (Arat, 2018). Bu evler plan bazında simetrikler ve hayatlı evlerde mabeynin giriş yönünde bina boyunca uzanan sofalara dönüşmesi ile oluşmuşlardır (Şekil 3). Eski tarihli evlerde girişin karşısında merdiven, sofanın iki tarafında ikişer oda bulunurken; zamanla merdiven yana alınmış ve sofanın bir tarafında üç diğer tarafında iki oda yerleştirilmiştir (Yazıcı, 2010). Karnıyarık da denilen bu tipte zaman içinde sofanın bir tarafındaki odalardan birinin içinden diğerine geçiş sağlanması şeklinde gelişmeler görülmüş, bu geçişli odanın bir çocuğa ve onun ailesine ait olabileceği düşünülmüş bu durum da aynı evde farklı ailelerin yaşamasına olanak sağlamıştır (Kuşcu, 2006).

Şekil 3. Sofalı ev örnekleri (Berk, 1951)

3. YÖNTEM

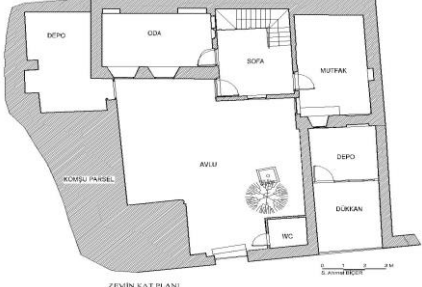
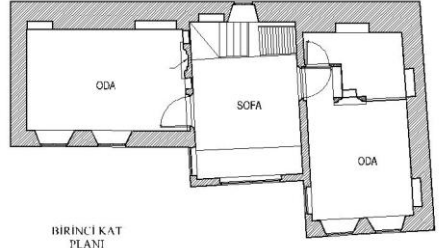

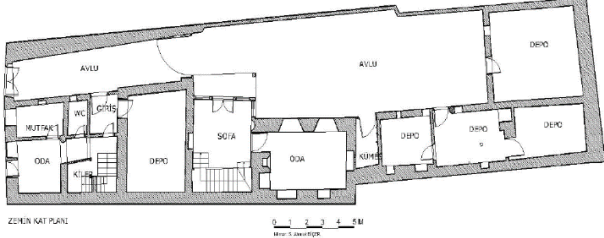
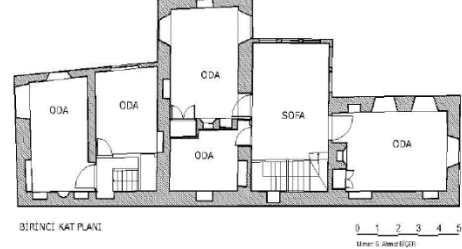
Çalışma kapsamında öncelikle ele alınacak örnekler literatüre ve tescil bilgilerine dayalı olarak tanıtılacak, daha sonra Syntax2D programına aktarılan plan şemaları üzerinden mekân dizim analizi yapılacak, elde edilen bağlantısallık, derinlik ve bütünleşme parametre değerleri üzerinden yorumlanacaktır. Mekânsal modelleri düzenleyimsel yapılar yardımıyla tanımlamayı, sayısal ve grafik bir dilde ifade ederek bu modelleri bilimsel bir temelde yorumlamayı amaç edinen “mekânsal dizim” Hillier ve Hanson tarafından ortaya konmuştur (Hillier ve Hanson, 1984). *Mekânsal düzenleyim* basit şekilde mekânda insanların nerede yürüyebileceğinin plan üzerindeki temsildir ve konut içindeki geçiş kurgusunu “düzenlenmiş geçiş grafikleri” (*Justified Access Graph*) ile ortaya koyar (Cansu, 2008). Hanson’a göre mekânsal ilişkiler, iki mekân arasındaki bağlantı ile oluşmakta ve bu iki mekânın bir üçüncü mekânla ilişkisinden “mekân düzeni” meydana gelmektedir (Fuhrmann, Gotsmann, 2006). Bir morfolojik analiz yöntemi olan “mekân dizimi”, mekân düzeni özelliklerinin ve anlamlarının açıklamalarından öte matematik ve grafik analizlerle ifade ederek bilimsel bir temele oturtmaya çalışmaktadır (Turner ve Penn, 1999; Ermiyagil ve Eren, 2014). Bu analiz, bina özelliklerini sayısallaştırma sürecinde onların biçim, ölçek, doku, gibi iç özelliklerindense onların elemanları arasındaki bağlantıları, bütün içindeki konumları, sistem içindeki tüm mekânlarla ilişkileri gibi dış özelliklere odaklanır (Hillier ve Hanson, 1984). Bu çalışmada da geç Osmanlı dönemine ait Konya geleneksel konutlarında Hillier’in deyimi ile mevcut “*genotipler*” üzerinden “mekân dizim” analiz metodu kullanılarak ortaya çıkarılan bütünleşme grafikleri vasıtasıyla sayısal kimliğin ortaya konulması hedeflenmiş ve ortaya çıkan değişken sayısal değerlere göre konut tipolojilerinin yorumu yapılmıştır.

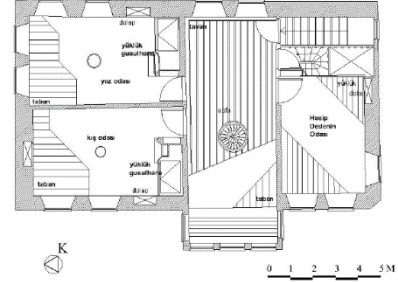
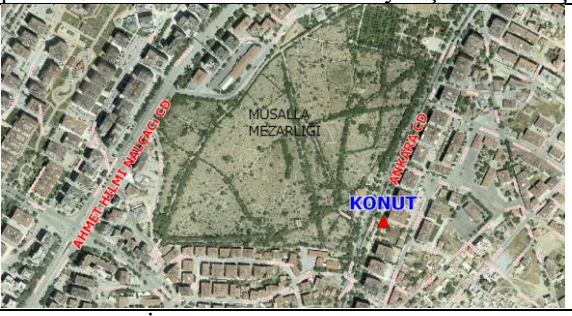

4. BULGU VE TARTIŞMALAR

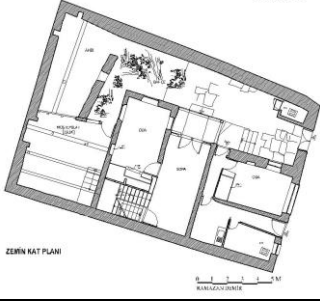
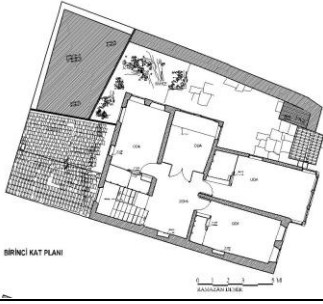

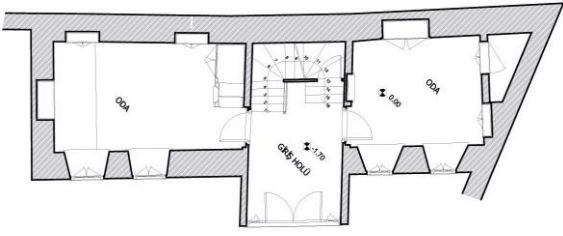
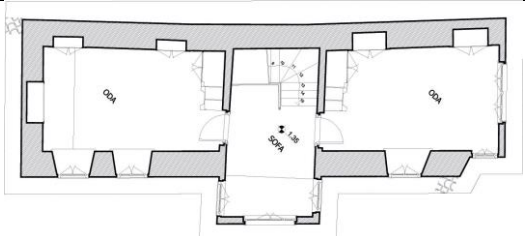
4.1. Örneklem Alanın Tanıtılması

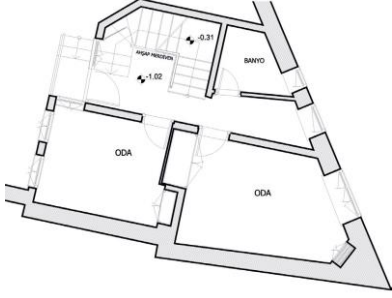
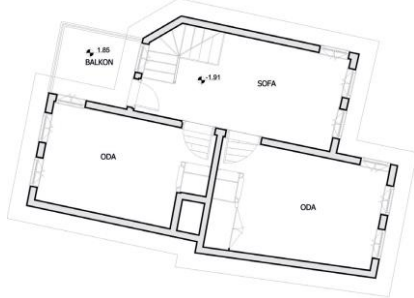

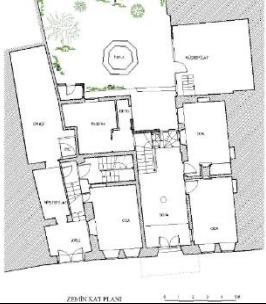
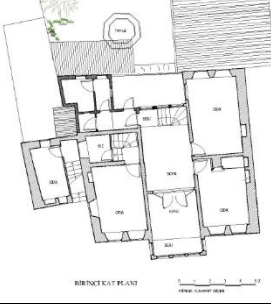
Çalışma kapsamında ele alınacak olan örneklem alanı, tescillenmiş geleneksel Konya evlerinden geç Osmanlı dönemine tarihlenen konutlardan Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanterinde tüm kat planlarına erişilebilen konutlar seçilerek oluşturulmuştur. Konya ili Meram, Selçuklu ve Karatay ilçelerinden seçilen 13 konut literatüre dayalı olarak tanıtılmış (Tablo 1) ve plan şemaları Syntax2D programı ile analiz edilmiştir.

Tablo 1. Örneklem alanı tanıtım tablosu

1 NO.LU KONUT		
	<p>Yapı Karatay İlçesi, Civar Mahallesi, Aslanlı Kışla Caddesi No:15'te yer almaktadır. Aslanlı Kışla Caddesi üzerinde İstiklal Harbi Şehitliğinin karşısında bulunan yapı stil kritiği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Su basman kotuna kadar Sille taşı, üst kısımlarında kerpiç kullanılan konutun toprak damı üzerine sonradan kiremit kaplı kırma çatı oturtulmuş ve Marsilya kiremitle kaplanmıştır (Anonim, 2010).</p>	
		
<p>Konut olarak yapılan günümüzde de konut olarak kullanılan yapı 06.04.2007 tarihinde tescillenmiştir. Küçük bir bahçe içerisinde yer alan konutun girişi güneyden sağlanmakta, taşlıktan tek kanatlı bir kapı ile mabeyne girilmektedir. Mabeynin sağında ve solunda iki tane oda bulunmakta, merdiven ile birinci kat sofasına ulaşılmaktadır. Güney cephede çıkma yapan sofanın iki tarafında da birer oda bulunmaktadır (Anonim, 2010).</p>		
2 NO.LU KONUT		
	<p>Yapı Meram İlçesi, Fahrunnisa Mahallesi, Baruthane Caddesi No:52/A'da yer almaktadır. Baruthane Caddesinde, Hacı Fethah Mezarlığının kuzeydoğusunda bulunan yapı stil kritiği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Su basman kotuna kadar moloz taş, üst kısımlarında hımış tekniğinde ahşap ve kerpiç kullanılan konutun kırma çatısı Marsilya kiremitle kaplanmıştır (Anonim, 2010).</p>	
		
<p>Konut olarak yapılan günümüzde de konut olarak kullanılan yapı 06.04.2007 tarihinde tescillenmiştir. Ana girişi güney cepheden sağlanan konutun yüksek bahçe duvarından bir kapı ile avluya geçilmekte, avluda müştemilat kısımları bulunmaktadır. Ana girişi bahçeden verilen konutta plan tipi olarak zemin ve birinci katta iç sofa kullanılmış, odalar ve yardımcı hizmet mekânları bu iç sofanın etrafında sıralanmışlardır (Anonim, 2010).</p>		

3 NO.LU KONUT (HASIP DEDE EVİ)		
	<p>Yapı Selçuklu İlçesi, Ferhuniye Mahallesi, Başarabey Sokak No:9'da yer almaktadır. Başarabey Sokak'ta Hacı Veyiszâde Camii'nin doğusunda bulunan yapı stil kritiği ile 19. Yüzyılın sonlarına tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Su basman kotuna kadar taş, üst kısımlarında hımsız tekniğinde tuğla ve kerpiç kullanılan konutun kırma çatısı alaturka kiremitli inşa edilmiştir (Anonim, 2010).</p>	
		
<p>Konut olarak yapılan günümüzde Komek binası olarak kullanılan yapı 29.01.1991 tarihinde tescillenmiştir. Bahçesine girişi güneybatı cepheden sağlanan konutun bahçeden ana girişi güney doğu cephesindedir. Plan tipi olarak zemin ve birinci katta sofaya açılan odalar şeklinde kurgulanmıştır (Anonim, 2010).</p>		
4 NO.LU KONUT		
	<p>Yapı Karatay İlçesi, Kalenderhane Mahallesi, Ankara Caddesi, No:42'de yer almaktadır. Ankara Caddesi üzerinde Gömeç Hatun Türbesinin doğusunda Halkabegüş Türbesinin bulunduğu alanın kuzeybatı köşesinde bulunan yapı stil kritiği ile 20. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Su basman kotuna kadar taş kullanılan yapı, kerpiç malzeme ile yığma strüktürde inşa edilmiş, konutun kırma çatısı kiremitle kaplanmıştır (Anonim, 2010).</p>	
		
<p>Konut olarak yapılan günümüzde de konut olarak kullanılan yapı 13.02.1991 tarihinde tescillenmiştir. Zemin kat girişi güney cephenin ortasından sağlanmakta, iç sofalı plan tipindeki konutta zemin kattaki sofaya doğu ve batı yönünde birer oda, üst katta ise batı yönünde iki doğu yönünde tek oda açılmaktadır (Anonim, 2010).</p>		

5 NO.LU KONUT		
	<p>Yapı Karatay İlçesi, Kerimdede Mektep Mahallesi, Mahmutdede Sokak No:21’de yer almaktadır. Mahmutdede Sokakta, Koyunoğlu Müzesinin güneybatısında bulunan yapı stil kritiği ile 20. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Bodrum kat ile birlikte üç katlı olan yapının zemin kat duvarları taş malzeme ile yığma olarak yapılmış, üst katlarda taşıyıcı sistemi kerpiç ve ahşap malzeme kullanılarak yarı karkas olarak inşa edilmiştir. Konutun kırma çatısı alaturka kiremitle kaplanmıştır (Anonim, 2010).</p>	
		
<p>Konut olarak yapılan günümüzde de konut olarak kullanılan yapı 24.01.1991 tarihinde tescillenmiştir. Küçük bir bahçe içerisinde yer alan konutun zemin katında sofa ve sofaya açılan tek oda, birinci katta ise iç sofa ve üç oda bulunmaktadır (Anonim, 2010).</p>		
6 NO.LU KONUT		
	<p>Yapı Karatay İlçesi, Piri Mehmet Paşa Mahallesi, Sokullu Mehmet Paşa Sokakta yer almaktadır. Mevlâna Külliyesinin kuzeybatısında, Sokullu Mehmet Paşa Sokağının üzerinde bulunan yapı stil kritiği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Yapı malzemesi olarak taş, kerpiç ve ahşap kullanılan konutun kırma çatısı alaturka kiremitli inşa edilmiştir (Anonim, 2010).</p>	
		
<p>Konut olarak yapılan günümüzde kullanılmayan yapı 20.03.1996 tarihinde tescillenmiştir. Bahçeden erişilen ana girişten zemin katta mabeyne geçilmekte, iç sofanın iki yanından odalara ulaşılmaktadır. Konutta, plan tipi olarak geleneksel Konya evlerinde iki göz bir mabeyn ya da “karnıyarık” olarak tanımlanan tipoloji görülmekte, birinci katta sofa güney yönünde çıkma yaparak zemin katta girişi tanımlamaktadır (Anonim, 2010).</p>		

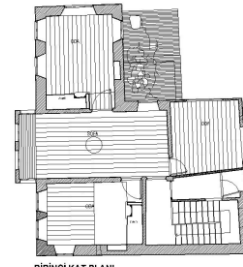
		
7 NO.LU KONUT	<p>Yapı Karatay İlçesi, Piri Mehmet Paşa Mahallesi, Sokullu Mehmet Paşa Sokak No:16'da yer almaktadır. Mevlâna Külliyesinin kuzeybatısında, Sokullu Mehmet Paşa Sokağının üzerinde bulunan yapı stil kritiği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Bodrum dış duvarları taş malzeme ile yığma olarak yapılan konut, üst katlarda ise kerpiç ve ahşap malzeme birlikte kullanılarak yarı karkas olarak inşa edilmiştir (Anonim, 2010).</p>	
		
	<p>Konut olarak yapılan günümüzde kullanılmayan yapı 24.01.1991 tarihinde tescillenmiştir. Bahçeden erişilen ana girişten zemin katta iç sofaya geçilmekte, iç sofanın güney yönünde yanyana iki oda bulunmaktadır. Konutta, plan tipi olarak geleneksel Konya evlerinde iki göz bir mabeyn ya da "karnıyarık" olarak tanımlanan tipoloji görülmekte, birinci katta sofa güney yönünde çıkma yaparak zemin katta girişi tanımlamaktadır. Üst katta da iç sofalı plan tipine uygun olduğu görülen konutta, sofa batı yönünde çıkma yapmakta, bu sofadan iki odaya ve çatı çıkışına erişilmektedir (Anonim, 2010).</p>	
		
8 NO.LU KONUT	<p>Yapı Meram İlçesi, Uluğbey Mahallesi, Gazezler Sokak No:8'de yer almaktadır. Gazezler Sokakta, Gazezler Camiinin kuzeydoğusunda bulunan yapı stil kritiği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Bodrum dış duvarları Sille taşı ile yığma olarak yapılan konut, üst katlarda ise hımış tekniğinde kerpiç ve ahşap hatıl kullanılarak inşa edilmiş, kırma çatısı alaturka kiremitle kaplanmıştır (Anonim, 2010).</p>	
		
	<p>Konut olarak yapılan günümüzde de konut olarak kullanılan yapı 15.09.1989 tarihinde tescillenmiştir. Konutun ana girişi direk sokaktan sağlanmakta, batısından ayrı bir kapı ile bahçeye erişilmektedir. Plan şeması iç sofa ve sofa etrafında sıralanan odalardan oluşmaktadır (Anonim, 2010).</p>	

9 NO.LU KONUT

Yapı Karatay İlçesi, Yunusoglu Mahallesi, Menguc Caddesi No:10'da yer almaktadır. Menguc Caddesi üzerinde, Piri Mehmet Paşa Camiinin güneydoğusunda bulunan yapı stil kritiği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Bodrum dış duvarları taş ile yığma olarak yapılan konut, üst katlarda ise kerpiç ve ahşap malzeme kullanılarak yarı karkas olarak inşa edilmiş, kırma çatısı alaturka kiremitle kaplanmıştır (Anonim, 2010).

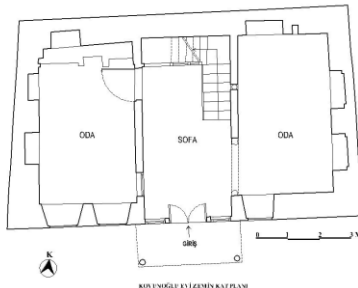
ZEMİN KAT PLANI
RAMAZAN DEMİRBİRİNCİ KAT PLANI
RAMAZAN DEMİR

Konut olarak yapılan günümüzde de konut olarak kullanılan yapı 24.01.1991 tarihinde tescillenmiştir. Bodrum, zemin ve birinci kat olmak üzere üç kattan oluşan konutta zemin kat ve birinci kat planları aynıdır ve sofa ile sofaya açılan üç odadan oluşmaktadır (Anonim, 2010).

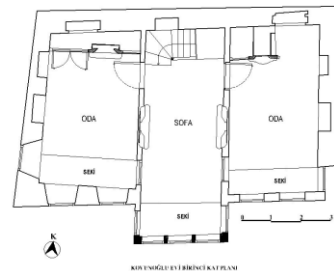
10 NO.LU KONUT

Yapı Karatay İlçesi, Kerimdede Çeşme Mahallesi, Kerimler Caddesinde yer almaktadır. Koyunoğlu Müzesinin bahçesinde, Hasan Efendi Camiinin kuzeyinde bulunan yapı stil kritiği ile 19. Yüzyılın sonlarına tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Su basman kotuna kadar Sille taşı, üst katlarda kerpiç yapı malzemesi ile inşa edilmiş, beşik çatısı alaturka kiremitle kaplanmıştır (Anonim, 2010).

KÖYÜNÖĞLU İZZETİN KAT PLANI

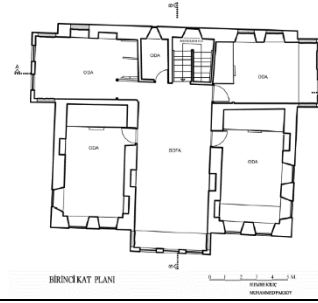
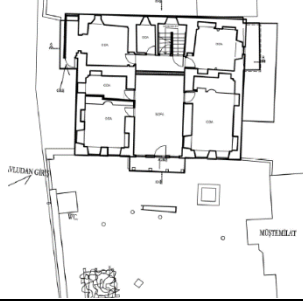
KÖYÜNÖĞLU İZZETİN KAT PLANI

Konut olarak yapılan günümüzde ise müze olarak kullanılan yapı 07.11.1991 tarihinde tescillenmiştir. Bodrum, zemin ve birinci kat olmak üzere üç kattan oluşan konutta zemin kat ve birinci kat planları aynıdır ve sofa ile sofaya açılan üç odadan oluşmaktadır. Konya gelenkisel konutlarında yaygın bir plan tipi olan iki göz bir mabeyn "karnıyarık" plan şemasına sahip olan konutta iki kat da ortadaki iç sofanın iki tarafında yer alan odalardan oluşmaktadır (Anonim, 2010).

11 NO.LU KONUT

Yapı Karatay İlçesi, Ahmet Fakih Mahallesi, Seyit İbrahim Sokak No:10'da yer almaktadır. Seyit İbrahim Sokakta, Nakiboğlu Camiinin güneydoğusunda bulunan yapı stil kritiği ile 19. Yüzyılın ortalarına tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Kerpiç yapı malzemesi ile yığma olarak inşa edilmiş olan konutun üst örtüsü düz damdır (Anonim, 2010).

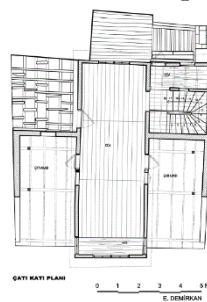
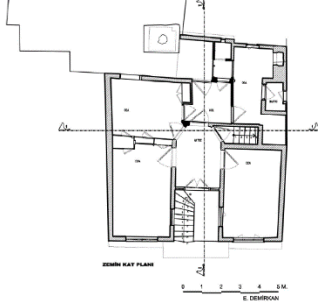

Konut olarak yapılan günümüzde ise harabe halinde olan yapı 24.01.1991 tarihinde tescillenmiştir. Sokaktan üstü saçaklı ahşap bir kapıdan bahçeye girilmekte, bahçe cephesindeki çıkma altından da konuta girilmektedir. İç sofalı plan tipinde olan konutun iki katında da iç sofanın kuzeyinde simetrik olarak düzenlenmiş iki küçük oda, doğusunda ve batısında ise birer büyük oda yer almaktadır (Anonim, 2010).

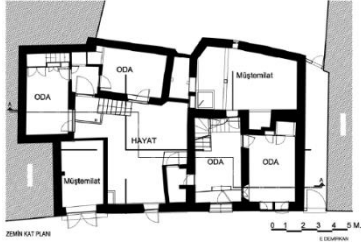
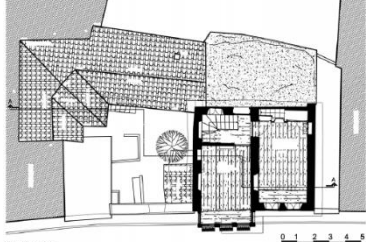
12 NO.LU KONUT

Yapı Meram İlçesi, Adülaziz Mahallesi Şair Fahri Sokakta yer almaktadır. Şair Fahri Sokakta, Abdülaziz Camiinin doğusunda bulunan yapı stil kritiği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Bodrum katı moloz taş yapı malzemesi ile yığma şeklinde, üst kat ise hımiş tekniğinde kerpiç ve ahşap malzeme ile inşa edilmiş olan konutun beşik çatısı alaturka kiremit ile kaplanmıştır (Aygör, 2015).

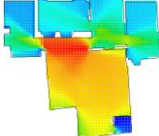
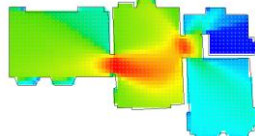
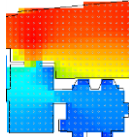
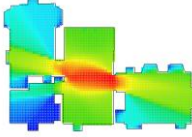
Konut olarak yapılan günümüzde ise harabe halinde olan yapının tescil bilgisine ulaşılamamıştır. Sokaktan güney cephesindeki bir kapı ile direk sofaya ulaşılmakta, zemin kattaki sofa farklı bir nitelik taşımaktadır. Kendi içinde iki bölümden oluşan sofanın güney cephesindeki bölümünden üç odaya kuzeydeki bölümden ise bir odaya erişilmektedir. Üst katta güney-kuzey doğrultusunda uzayan iç sofanın iki tarafında iki oda bulunmaktadır (Aygör, 2015).

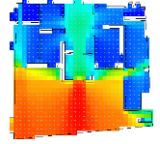
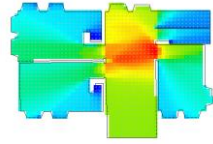
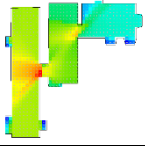
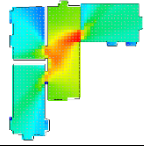
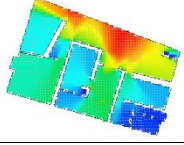
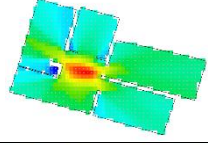
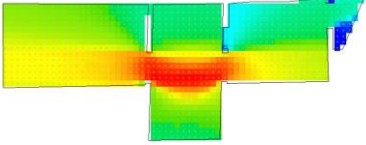
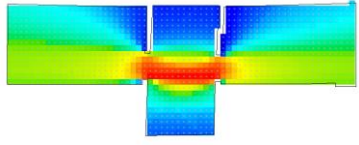
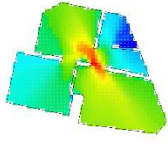
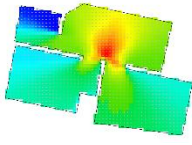
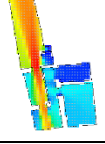
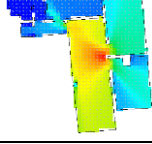
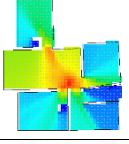
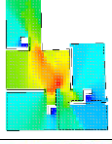
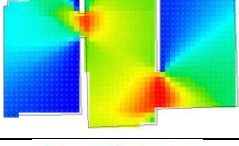
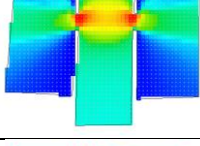
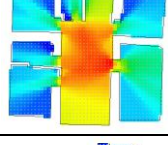
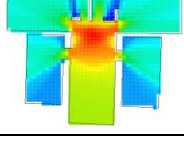
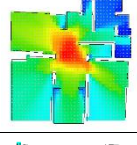
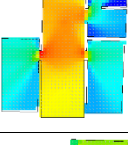
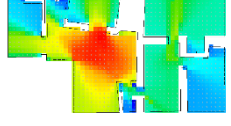
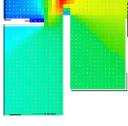
13 NO.LU KONUT (ZİYNET CANDAN EVİ)				
	Yapı Meram İlçesi, Şükran Mahallesi Gül Sokakta yer almaktadır. Gül Sokakta, Mücellit Camiinin batısında bulunan yapı stil kritiği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmekte, Geç Osmanlı Dönemi yapısı olarak ele alınmaktadır. Bodrum katı moloz taş yapı malzemesi ile yığma şeklinde, üst kat ise kerpiç ve ahşap hatıllar ile inşa edilmiş olan konutun kırma çatısı alaturka kiremit ile kaplanmıştır (Aygör,2015).			
				
	Konut olarak yapılan günümüzde de konut olarak kullanılan yapının tescil bilgisine ulaşılamamıştır. Hayatlı ve iki katlı plan tipinde yapılan konuta sokaktan cephesinden erişilmektedir. Bodrum katında izbe olarak kullanılan yardımcı birimler, zemin katında bir tür mabeyn olarak planlanan giriş holü ve bu holden ulaşılan bir oda bulunmaktadır. Üst katta merdiven holünden iki odaya erişilmekte, sokak cephesindeki oda çıkma yaparak girişin üzerinde saçak oluşturmaktadır (Aygör, 2015).			

4.2. Analiz

Örnekleme alanında yer alan konutların zemin kat ve birinci kat plan şemaları Syntax2D programı ile analiz edilmiş, bağlantısalılık, derinlik ve bütünlük parametre değerlerine ulaşılmıştır. Kat planlarına ait bütünlük değeri, hem sayısal hem de Syntax2D programından elde edilen grafiksel gösterimlerle, diğer parametre değerleri ise sayısal olarak sunulmuş, tüm bulgular tabloleştirilmiştir (Tablo 2). Bu grafiksel gösterimlerde maviden kırmızıya doğru devam eden renk skalasına göre, plan düzleminde yer alan kırmızı alanlar en bütünlük alanları, mavi alanlar ise mekândaki bütünlüğün en düşük olduğu derin mekânları ifade etmiştir. Bütünlük değerinin yüksek olduğu (kırmızı ile ifade edilen) alanlar hareketin yoğunlaştığı bölgeleri temsil ederken, bütünlük değerinin düşük olduğu (mavi ile ifade edilen) alanlar hareketin düşük olduğu bölgeleri tanımlamaktadır.

Tablo 2. Mekan dizim analiz verileri

Konut No	Zemin kat (0)	Birinci kat (1)	Bağlantısalılık	Derinlik	Bütünlük	Katlara Göre
1			312	1,96	0,54	0
			535	1,80	1,49	1
2			354	2,34	0,63	0
			773	1,76	3,34	1

3			240	2,11	0,41	0
			409	1,94	1,23	1
4			294	1,83	0,36	0
			314	1,75	0,60	1
5			366	2,52	1,10	0
			628	1,75	2,85	1
6			443	1,52	0,86	0
			489	1,49	1,04	1
7			361	1,73	0,75	0
			497	1,70	1,30	1
8			456	2,31	0,90	0
			551	2,09	1,95	1
9			256	2,00	0,57	0
			235	2,01	0,44	1
10			467	1,72	0,87	0
			496	1,66	1,18	1
11			398	1,87	1,22	0
			302	1,85	0,73	1
12			309	1,96	0,77	0
			374	1,74	0,82	1
13			235	2,54	0,30	0
			448	1,61	0,81	1

4.3. Tartışma

Analiz sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak;

- ✓ Zemin katlarda *hayat* mekânının, üst katlarda ise *sofa*nın bütünleşme ve bağlantısallık değerinin en yüksek mekânlar olduğu,
- ✓ Hayat ve sofadan odalara geçildikçe derinlik değerinin yükseldiği,

- ✓ Zemin kat ve üst kat planları farklılık gösteren örneklerde;
  - Bağlantısallık değerinin zemin kata göre üst katta yüksek olduğu,
  - Derinlik değerinin zemin kata göre, üst katta düşük olduğu,
  - Bütünleşme değerinin zemin kata göre üst katta yüksek olduğu,
- ✓ Zemin kat ve üst kat planları benzer nitelikte olan örneklerde bağlantısallık, derinlik ve bütünleşme değerlerinin de benzer olduğu,
- ✓ Bağlantısallık ve bütünleşme değerlerinin yüksek olduğu mekânlarda derinlik değerinin düşük olduğu,
- ✓ En yüksek bağlantısallık ve bütünleşme değerlerinin sofanın odalarla çevrelendiği örneklerde elde edildiği,
- ✓ Sofaya açılan odaların kapıları karşılıklı olduğunda sofanın bütünleşme değerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu tespitlere dayalı olarak aşağıdaki çıkarımlara ulaşmak mümkündür:

- ✓ Mekânda gerçekleşen hareket ve sosyal etkileşim olanakları ile ilişkili olan bütünleşme değerinin hayat ve sofa mekânlarında yüksek olması mekânların fonksiyonel karşılıkları ile örtüşmektedir. Literatürde gündelik hayatın büyük kısmının hayat ve sofa mekânlarında geçtiği ifade edilmekte mekân dizimi analiz sonuçları da bu ifadeyi desteklemektedir.
- ✓ Ele alınan hayatlı örneklere bakıldığında, zemin katta bahçeye konut dışında açılan izbe, hariciye gibi mekânların bütünleşme ve bağlantısallık değerlerini olumsuz etkilediği, mekânların erişilebilirlik seviyesini ifade eden derinlik değerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Üst katlarda ise plan şemalarının iç sofalı plan tipine dönüşmesi sebebiyle çözüm kompakt bir hale gelmekte, bütünleşme ve bağlantısallık değerlerinin yükselmekte, derinlik değerinin de olumlu bir şekilde düşmektedir.
- ✓ Zemin kat ve üst kat plan şemaları benzer nitelikte olan örneklerde mekân dizimi parametre değerlerinin de benzer nitelikte olması, katlar arası plan şemalarındaki farklılaşmanın parametre değerlerine yansımaya durumunu güçlendirmektedir.
- ✓ Derinlik değeri mekânın erişilebilirliğini ifade eden bir değer olduğundan, ele alınan örneklerde bütünleşme ve bağlantısallık değerleri ile ters orantılı bir ilişkiye sahip olması analizin doğruluğunu göstermektedir.
- ✓ Bütünleşme grafikleri ve bağlantısallık değerleri incelendiğinde odalarla çevrelenen ve çok sayıda odanın bağlandığı sofalarda, bağlantı sayısının mekânda gerçekleşen hareketi ve dolayısı ile mekânın kullanılabilirliğini artırması sebebiyle bütünleşme değerinin de yüksek olduğu görülmektedir.
- ✓ Ele alınan örneklerde bütünleşme grafiklerinde görüldüğü üzere, sofaya açılan kapılar karşılıklı olduğunda sofaların bütünleşme değerleri artmakta, mekânlar arası görülebilirliğin ve bağlantısallığın da etkisiyle sofalardaki kırmızı renk ile ifade edilen yoğun kullanılan bölgeler büyümektedir.

5. SONUÇ

Geleneksel konutlar geçmişten günümüze inşa edildiği yerlerde bulunduğu yerin tarihinin ve kültürünün yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna bağlı olarak her dönem farklı çalışmalarda geleneksel konutlar üzerine odaklanılmış, tarihsel süreç içerisinde birçok farklı sebeple değişime uğrayan konut tipolojileri araştırılmıştır. Farklı bir bağlam olarak, bu çalışmada belirli bir döneme tarihlenen geleneksel konutların mekân dizimi analizi yöntemiyle incelenmesi ile dönemsel bir tespit çalışması yapılarak literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacına bağlı olarak geç Osmanlı dönemine ait geleneksel Konya evleri örnek bir örüntü olarak alınmış, plan şemaları mekân dizimi yönteminin seçilmiş parametreleri üzerinden değerlendirilmiş, buna bağlı olarak ele alınan konutların sayısal kimliği de ortaya çıkarılmıştır. Hayatlı ve iç sofalı plan örnekleri üzerinden elde edilen sayısal değerler gruplanarak ilişkiler yorumlanmış ve değişkenler irdelenmiştir. Bu çalışmada elde edilen bilgilerin, gelecekte ait olduğu kültüre ve geleneksel dokuya uygun konut tasarımında bir başlangıç verisi olarak destek verebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbasoğlu Ermiyagil, M. S. & Eren, Ö. (2014). “Geleneksel Kırsal Türk Evinde Mekân Dizim Analizi: Balıkesir ili Örneği”, VIII. Mimarlıkta Sayısal Tasarım Ulusal Sempozyumu, 26-27 Haziran 2014, İYTE Mimarlık Fakültesi, Bildiri Kitabı, 115-126, İzmir.
- Arat, Y. (2011). “Geleneksel Türk Evi İç Mekân Donatılarının Antropometrik Verilere Dayalı Analizi, Konya Örneği”, Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Arat, Y. (2018). “Kaybedilmiş Bir Kültürel Miras: Saim Sakaoğlu Evi/Konya”, Milli Folklor, 30(118):77-100.
- Aygör, E. (2015). “19. Yüzyıl sonu 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi ve Değişimi”, Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bektaş, C. (2013). Türk Evi, YEM yayın, İstanbul.
- Berk, C. (1951). Konya Evleri, İstanbul.
- Cansu, S. (2008). “Eski Ankara Bağ Evleri ile Günümüz Villalarının Mekan Konfigürasyonu Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eldem, S. H. (1955). Türk Evi Plan Tipleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Eldem, S. H. (1984). Türk Evi Osmanlı Dönemi, Cilt I, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul
- Ertürk, K. İ. (1996). “The Traditional Turkish House Types in Anatolia”, Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu. İstanbul: Ege Yayınları, 159-169.
- Fuhrmann, O. & Gotsmann (2006). “On The Algorhythmic Design Of Arcitectural Configurations”, Enviroment And Planning B:Planning And Design, Cilt 33, Dion Publication, Great Britain.
- Hillier, B. & Hanson, J. (1984). The Social Logic of Space, Cambridge University Press, Newyork.
- Köse, A. (2005). “Türkiye’de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 (2):165-200.
- Kuban, D. (1982). Türk Evi Geleneği Üzerine Gözlemler, Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Kuşcu, A. C. (2006). “Sürdürülebilir Mimarlık Bağlamında Geleneksel Konya Evi Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, (2010) Konya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, İmar Planlama Şube Müdürlüğü, Koruma Uygulama Denetim Bürosu, Konya.
- Küçükerman, Ö. (1991). Kendi mekânının arayışı içinde Türk evi: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Turner, A. & Penn, A. (1999). “Making Isovists Syntactic: Isovist Integration Analysis”, Proceedings of the Second Space Syntax Symposium, Brasilia, Brasil.
- Yazıcı, B. (2010). “19. Yy. Geleneksel Konya Konutlarında İşlev Dönüşümü ve Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yürekli, H. & Yürekli, F. (2005). Türk Evi: Gözlemler-Yorumlar, The Turkish House: A Concise Reevaluation, Yapı Yayın, İstanbul.